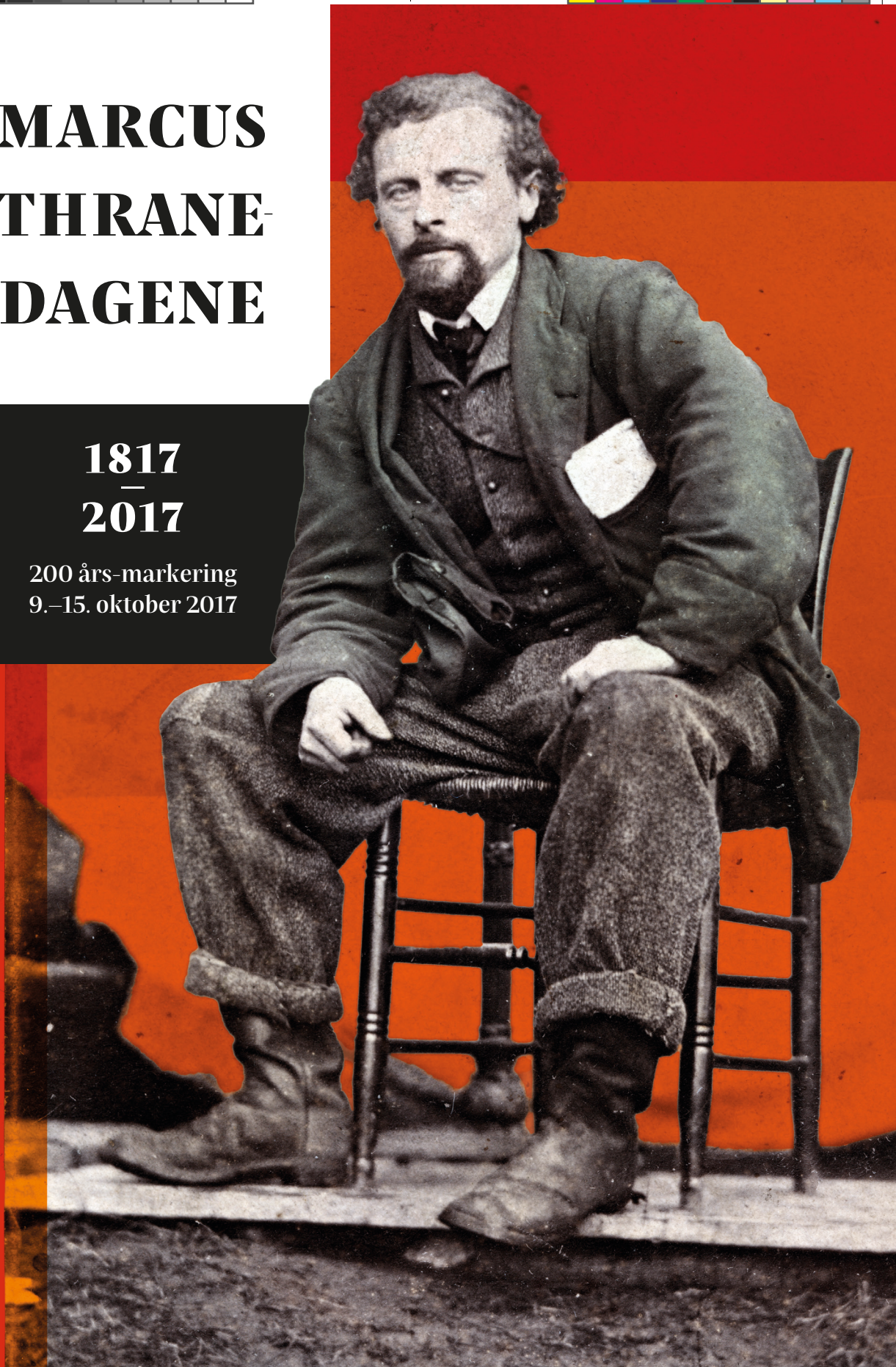

MARCUS THRANE- DAGENE

1817
—
2017

200 års-markering
9.–15. oktober 2017

Velkommen til Marcus Thrane-dagene!

Det er med stor glede at LO i Oslo i samarbeid med LO Sør-Gudbrandsdal, Arbeidermuseet i Oslo, Arbeiderbevegelsens Arkiv, AOF og representanter fra Universitetet i Oslo, Høgskolen i Innlandet, Nasjonalbiblioteket, Oslo Byes Vel, Manifest, Pax Forlag, Kampen historielag og Gamlebyen Historielag kan ønske velkommen til Marcus Thrane-dagene fra mandag 9. oktober til og med søndag 15. oktober.

14. oktober i år er det 200 år siden Marcus Thrane ble født. Han startet den første større organiseringen av husmenn og arbeidere i Norge og opprettet Arbeiderforeninger, som i årene fra 1848 til 1851 fikk nærmere 30 000 medlemmer. De forente flere klasser, grupper og miljøer i det som også går under navnet Thranitt-bevegelsen. De stod for en opplysningskampanje med egen avis, foredrag og skoler. De jobbet for bedring av levekårene for husmenn, bønder, arbeidere og fattigfolk. De var de første som talte for fulle demokratiske rettigheter som talerett, organisasjonsrett og allmenn stemmerett.

I dagens samfunn kan arbeiderforeningenes krav ses på som selvfølgeligheter, men den gang ble de ansett som en trussel av de som satt på makten. Marcus Thrane ble fengslet i 1851 og i 1855 dømt av Høyesterett til 4 års tukthus for samfunnsfiendtlig virksomhet. 127 andre thranitter rundt om i landet ble også dømt til flere års fengsel. Med så sterke represalier overfor aktive medlemmer ble mange i bevegelsen skremt og Arbeiderforeningene ble nedlagt. Kampen for demokrati og sosiale reformer ble den gang møtt med det vi i dag ville betegne som justismord på de som virkelig talte for fulle demokratiske rettigheter.

Det er i lys av dette at arrangørene bak Marcus Thrane-dagene ønsker å løfte fram historien rundt Marcus Thrane og thranittene. Som dere kan se av dette programmet vil det skje ved foredrag, fagseminarer, musikkteater, avduking av «Blå skilt», lansering av en pamflett om Marcus Thrane som demokratiforkjemper, kransenedleggelse på Marcus Thranes grav, byvandring og en byromsinstallasjon med live gatekunst på Youngstorget de dagene arrangementet varer.

Vi håper at publikum gjennom Marcus Thrane-dagene vil få et innblikk i historien til bruk for dagens organisering av en sterk fagbevegelse. Velkommen skal dere være!

Roy Pedersen

Roy Pedersen

LEDER LO I OSLO

MARCUS THRANE

1817
–
1890

MARCUS THRANE ble født 14. oktober 1817 i en velstående familie i det gamle Christiania. Som ung dro han ut i Europa og ble kjent med de nye ideene om sosialisme og demokrati. Tilbake i Norge tok han artium som privatist i 1840 og begynte på teologistudiet, men hoppet av og begynte som privatlærer.

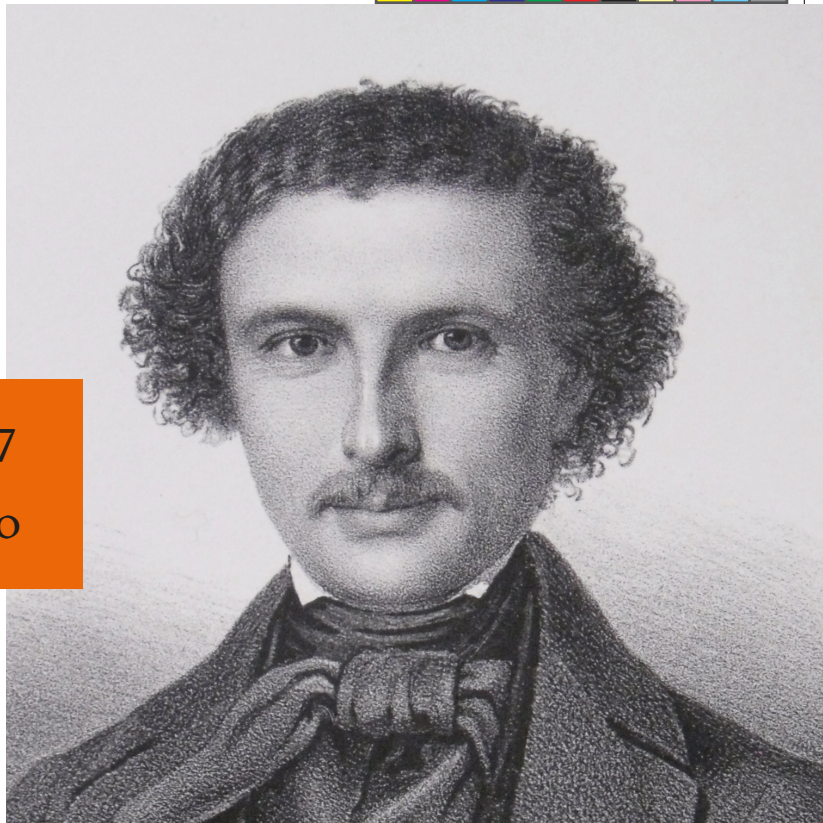
I 1841 gifter han seg med Josephine Buch. Sammen starter de borgerskoler i Lillehammer, senere i Modum og Åsgårdstrand, før de bosetter seg i Drammen i 1848. Her blir han redaktør for avisen Drammens Adresse og stifter samme år den første Arbeiderforeningen. Året etter stifter han Arbeiderforeningen i Christiania på et møte i Dragsalen ved Vaterlands Bru. Med sin radikale penn mister han stillingen som redaktør og flytter i 1850 med familien til Christiania.

Antallet Arbeiderforeninger vokste rundt om i landet og de arrangerte sitt første «Centralmøde» på Bygdøy i 1850, hvor de vedtok thranittbevegelsens program. Året etter avholdt de sitt

andre landsmøte, på folkemunne kalt «Lilletinget» i vognmann Olsens gård på Nytorvet, som var datidens navn på Youngstorgget. Her diskuterte de revolusjon, noe som var anledningen til at myndighetene startet med forhør av flere ledende thranitter, som igjen ledet til senere arrestasjoner og lange fengselsstraffer ved Høyesteretts dom av 1855.

Da Marcus Thrane etter 7 års fengsel ble løslatt i 1858 var Arbeiderforeningene kuet og knust. Han lærte seg fotografering og emigrerte i 1863 til USA. Her var han blant annet med på å stifte en skandinavisk avdeling av den første sosialistiske internasjonale, og han skrev en rekke skuespill for det skandinaviske innvandermiljøet. Han døde 30. april 1890 i Wisconsin.

I 1949 ble hans levninger hentet hjem til Norge av LO og Det norske Arbeiderparti og gravlagt i Æreslunden på Vår frelsers gravlund i Oslo den 27. april. Statsminister Einar Gerhardsen, LO-leder Konrad Nordahl og flere statsråder var til stede. Professor Halvdan Koht holdt hovedtalen og nevnte at dommen som felte Marcus Thrane kunne man se på som en skamplett på norsk rettspleie, og at det var tragisk at han som reiste den første norske arbeiderbevegelse ble dømt som forbryter. Statsråd Moen avsluttet med at «Marcus Thrane blir gravlagt i Æreslunden fordi minnet om ham skal følge arbeidet vårt». På regjeringens vegne lovet han at det skulle vernes om Marcus Thranes minne.

PROGRAM

MARCUS THRANE- DAGENE

9.10

Mandag 9. oktober

**ÅPNING, AVDUKING
OG LIVE GATEKUNST**
ÅPNING AV MARCUS
THRANE-DAGENE

Avduking av blått skilt for
«Lilletinget» v. Oslo Byes Vel.

Åpning av byromsinstal-
lasjon med live gatekunst
av Mikael Noguchi, Galleri
Kollekt.

TID: 15.00

ARRANGØR: LO i Oslo,
LO i Sør-Gudbrandsdal,
Arbeidermuseet i Oslo,
Arbeiderbevegelsens arkiv
og bibliotek, AOF
STED: Youngstorget

10.10

Tirsdag 10. oktober

ÅPENT SEMINAR

Opprørsbevegelser i og
utenfor Norge før, sammen
med og etter Thrane's
arbeiderforeninger.

TID: 10.00 - 16.00

ARRANGØR: Institutt for
arkeologi, konservering
og historie (IAKH) og
Arbeiderbevegelsens arkiv og
bibliotek

PÅMELDING: Send e-post til
knut.kjeldstadli@iakh.uio.no

STED: Niels Treschows
hus, 12. etasje på Blindern
(høyhuset til Det huma-
nistiske fakultet)

11.10

Onsdag 11. oktober

PAMFLETTLANSERING
THRANE OG KAMPEN
OM FRIHETEN

Magnus E. Marsdal lanserer
Manifests nye pamflett om
Marcus Thrane og kampen
om frihetsbegrepet fra
1800-tallet til i dag.

TID: 17.00

ARRANGØR: Manifest
STED: Dattera til Hagen,
Grønland 10

12.10

Torsdag 12. oktober

**FAGSEMINAR OG
MINI-UTSTILLING
MARCUS THRANE
- OPPRØR OG OFFENTLIGHET**

TID: 12.00 - 15.00

ARRANGØR: Nasjonalbiblioteket i samarbeid med Universitetet i Oslo

STED: Nasjonalbiblioteket, Henrik Ibsensgate 110, Solli plass

13.10

Fredag 13. oktober

POLITIKK, QUIZ OG MUSIKK

TID: 18.30

ARRANGØR: LO ungdom, i samarbeid med LO i Oslo
STED: Konrad, Youngstorget 1 Oslo

14.10

Lørdag 14. oktober

**200-ÅRS DAGEN FOR
MARCUS THRANES FØDSEL
KRANSENEDELGELSE
PÅ MARCUS THRANES GRAV**

Ved LO-leder Hans Christian Gabrielsen, leder for Arbeiderpartiet Jonas Gahr Støre og ordfører i Oslo Marianne Borgen.

TID: 12.00

ARRANGØR: LO i Oslo, Arbeidermuseet, Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, LO i Sør-Gudbrandsdal
STED: Vår Frelses gravlund, Akersbakken 32, Oslo

SKILTAVDUKING

Grønlandsleiret 30 – adressen hvor Josephine Thrane bodde med barna

TID: 14.00

ARRANGØR: Oslo Byes Vel
STED: Grønlandsleiret 30

FESTFORESTILLING

Forestilling med foredrag, musikk og teatermonolog Professor Tore Pryser – foredrag til Marcus Thrane minne Møt Marcus og Josephine Thrane i Morten og Ingrid Jostads skikkelser i nyskrevet teaterstykket.

Musikalsk tonefølge ved Lage Robak på fløyte og Elisa Robak ved pianoet

TID: 16.00 - 18.00

ARRANGØR: LO i Sør-Gudbrandsdal og LO i Oslo

15.10

Onsdag 11. oktober

**BYVANDRING
«KJENN DIN BY» I MARCUS
THRANES FOTSPOR**

Byvandring med Knut Kjeldstadli og Gunnar Andreassen.

Turen går fra Rådhusgata til Stortorget, så over Youngstorget til Vaterlandsbru, videre over Grønland til Botsfengselet.

TID: 13.00

ARRANGØR: Arbeidermuseet ved Kjenn din by i samarbeid med LO i Oslo
STED: Oppmøte Rådhusgata 7

SENERE ARRANGEMENT:

9.11

Torsdag 9. november

VELKOMMEN

MARCUS THRANE
Markering av at Marcus Thrane får fast plass i Arbeidermuseet. Foredrag v. historiker og forfatter Mona Ringvej

TID: 18.00

ARRANGØR: Arbeidermuseet i samarbeid med LO i Oslo og Oslo Folkeakademi
STED: Arbeidermuseet, Sagveien 28

For fullstendig program sjekk ut marcus-thrane.com og [@marcusthranedagene](https://www.facebook.com/marcusthranedagene) på Facebook.

JOSEPHINE THRANE

1820
—
1862

JOSEPHINE THRANE, med pikenavnet Buch, ble født 5. april 1820 i Bragernes ved Drammen. Hun traff Marcus Thrane mens hun var guvernante på Lillehammer, hvor de giftet seg i 1841 og startet en privatskole. Josephine underviste i musikk og husstell og skrev en egen kokebok.

Hun fulgte med i sin ektemelles engasjement for sosiale og politiske reformer og var kasserer i Arbeiderforeningernes Blad siden starten i mai 1849. For å spe på parets inntekt ga hun timer i musikk ved siden av.

Marcus og Josephine Thrane fikk til sammen syv barn, hvorav to døde som små. Da Marcus Thrane ble overført til Botsfengslet i 1854, flyttet Josephine og de fem barna til Grønland, så hun lettere kunne pleie kontakten med ham. Hun smuglet med seg brev og artikler inn og ut av fengslet, overtok ansvaret for Arbeiderforeningernes Blad og ble med

det Norges første kvinnelige avisredaktør.

Josephine Thrane holdt bladet i gang til utgangen av 1856. Det ga varierende inntekt og hun måtte ty til hjelp hos Fattigkassa for å kunne betale husleie og brødfø seg og barna.

Hun arbeidet hardt for å få ektemannen benådet. Da prins Carl åpnet Stortinget i 1857 lot hun døtrene møte opp for å be om nåde for deres far. Men forgjeves.

Etter hvert blir Josephine svært preget av fattigdom-

men, ansvaret for barna og mannens skjebne og hun får tuberkulose og svekket helse. Hun dør, bare 42 år gammel, den 30. september 1862 og blir gravlagt på Gravlunden ved Gamlebyen Kirke. Graven er forsvunnet. Men under Marcus Thrane-dagene setter Oslo Byes Vel opp et blått skilt på Grønlandsleiret 30, som viser at her hadde Norges første kvinnelige avisredaktør adresse mens hennes ektemann Marcus Thrane, demokratiforkjemperen, satt i Botsfengslet.

THRANES HISTORISKE BETYDNING

- Startet første organisering av arbeidsfolk og husmenn i Norge og lagde allianser med håndverkere, grupper i mellomsjiktet og jevne gardbrukere.
- Var den første politiske massebevegelse i Norge med eget program om sosiale reformer og likhet for alle.
- Bygde opp en organisasjon med en sentral ledelse, egen avis og et nettverk av lokale foreninger med landsmøte som øverste organ. Den kan

ses på som en slags forløper til framveksten av politiske partier.

- Reiste demokratiske krav. Henvendte seg til Kongen og myndighetene med petisjoner.
- Flere av kravene ble gjennomført i etterfølgende år. Eksempelvis kom det i 1860 ny skolelov med krav om utdannede lærere og faste skolehus. Allmenn stemmerett for menn kom i 1898, for kvinner 1913.

Dette er bare noen punkter og mye mer kunne sies om Marcus Thranes historiske betydning for den senere arbeiderbevegelse og utviklingen av samfunnet vårt. Thranittbevegelsen og Marcus Thranes historie viser at godene vi har i dag ikke er kommet av seg selv. De ble kjempet fram. Og nye generasjoner må fortsatt føre kampen for demokrati, ytringsfrihet og sosial rettferdighet videre.

THRANE

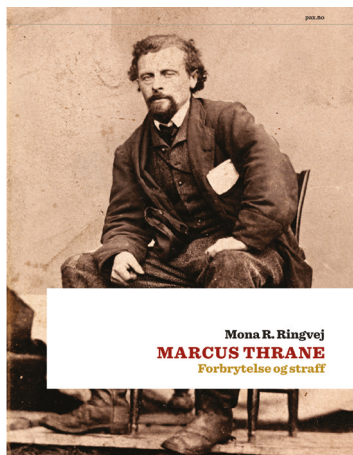
Den demokratiske frihetens pioner

av Magnus Engen Marsdal

Les historien om Arbeiderforeningene og hvordan den liberale staten slo brutalt ned på arbeidsfolkets krav om demokratisk frihet – i frihetens navn.

Dette er en fortelling om fortida for en ny generasjon som vil forme framtida.

Kjøp den på manifest.no

Mona R. Ringvej

MARCUS THRANE

Forbrytelse og straff

Marcus Thranes kjempet for demokrati og sosiale reformer, men ble dømt for opprør og revolusjon av Høyesterett i 1855. Gjennom Arbeider-Foreningerne mobiliserte Thranes kreftene for større politisk, sosial og økonomisk likhet, og for allmenn stemmerett for menn. Historikeren Mona R. Ringvej skriver om Thranes og foreningenes innsats for demokrati og politisk medbestemmelse. I sin kritikerroste bok viser hun også hvordan myndighetene til sist satte en stopper for dette reformarbeidet: Marcus Thranes og Arbeider-Foreningerne ble knust av et autoritært styre.

JUBILEUMSTILBUD Innb. Ill. Kr. 249,-

Marcus Thrane, Arbeiderforeningernes Blad

STATSBYGNINGEN

«Arbeider ! betrakt denne bygning, og tenkt på hvilket tårn
av tærende mennesker du har på dine skuldre ! og dog betraktes du
som et halvt dyr som ingen mening må ha, selv om det er alene
på dine sterke skuldre den hele bygning hviler».

Marcus Thrane, Arbeiderforeningernes Blad, 4.mai, 1850

FOTO:

Forsiden: Ukjent fotograf. Nasjonalbiblioteket.

Side 3: Litografi signert J. Wittmarch fec. og Em. Bærentzen Lith.Inst. Nasjonalbiblioteket.

Side 6: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

REDAKTØR: Bjørg Spillum, LO i Oslo

DESIGN OG LAYOUT AV PLAKAT OG PROGRAM: Johanne Hjorthol | Bokform

TRYKK: Oslo Kongressenter

MARCUS THRANE-DAGENE STØTTES ØKONOMISK AV FRITT ORD OG INVOLVERTE I PROGRAMMET.

arb
ark

om;arbeidermuseet

I SAMARBEID MED REPRESENTANTER FRA KAMPEN OG GAMLEBYEN HISTORIELAG, UNIVERSITETET I OSLO,
NASJONALBIBLIOTEKET, HØGSKOLEN I INNLANDET, MANIFEST, PAX FORLAG OG OSLO BYES VEL.